

“Grokikipedia”: народження машинної енциклопедистики

The Encyclopedia Herald of Ukraine

2025. Vol. 17

DOI: 10.37068/evu.17.3

Article history:

Received 14/11/2025

Accepted 26/11/2025

Published 01/12/2025

Citation: Ishchenko, O. (2025).

Grokikipedia: the birth of machine encyclopedism. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 17, 23-34.

<https://doi.org/10.37068/evu.17.3>

© 2025 Author

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ISSN 2706-9990 (print)
ISSN 2707-000X (online)

Олександр Іщенко

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України,
Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-8910-111X

Email: ishchenko@nas.gov.ua

Резюме

У статті розглянуто нову онлайн-енциклопедію *Grokikipedia*, створену в компанії xAI під керівництвом Ілона Маска. На відміну від традиційних енциклопедій, що базуються на експертному редагуванні (наприклад, *Encyclopaedia Britannica*) чи краудсорсинговій участі (*Wikipedia*), *Grokikipedia* повністю формує контент за допомогою системи штучного інтелекту Grok. Дослідження ґрунтується на порівняльному аналізі статей про Україну в *Grokikipedia* та *Wikipedia* (станом на 28.10.2025). Використано методи контент-аналізу та критичного дискурс-аналізу з метою виявлення структурних, фактологічних та ідеологічних особливостей машинно згенерованого тексту. *Grokikipedia* продемонструвала дещо спрощений і більш узагальнений спосіб подання матеріалу, хоча загалом обидві статті виглядають доволі подібними з огляду на обсяг знань та організацію тексту. Основні відмінності виявляємо насамперед на рівні смислових акцентів і способу інтерпретації фактів. Технологічна інноваційність без належних епістемологічних і редакційних стандартів не забезпечує якості знань, що особливо помітно в *Grokikipedia* у випадках завищення кількості різних точок зору на історичні події, коли прагнення до “балансу” (всєбічного й неупередженого висвітлення подій) підмінює критерії достовірності та наукової обґрунтованості. *Grokikipedia* у нинішньому вигляді є радше експериментальною спробою застосування штучного інтелекту в енциклопедистиці, ніж реальною повноцінною альтернативою *Wikipedia*.

Ключові слова

Grokikipedia, *Wikipedia*, контент-аналіз, дискурс-аналіз, українська ідентичність.

ВСТУП

Наприкінці жовтня 2025 року було представлено нову онлайн-енциклопедію *Grokikipedia* (<https://grokipedia.com>), яку створили в компанії xAI, що спеціалізується на розробках у галузі штучного інтелекту. Особливістю цієї онлайн-енциклопедії, обсяг якої з моменту запуску склав понад 800 тис. статей відкритого доступу, є те, що її контент формується за допомогою системи штучного інтелекту Grok (Michael, 2025). Інакше кажучи, це перша велика універсальна енциклопедія, яку “пише” машина, а не люди. Не так давно редактори однієї з американських енциклопедій зауважували, що “encyclopedia making is a slow, deliberate process” (Wilson, 2006, с. 6), підкреслюючи багаторічний і колективний характер енциклопедичної праці. Нині ж ми спостерігаємо протилежне: велику енциклопедію підготували за лічені місяці завдяки передовим технологіям.

Енциклопедистика сучасного типу бере свій початок від появи французької *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* епохи Просвітництва (Perović, 2011). Її укладачі — Дені Дідро та Жан Лерон Д’Аламбер — згуртували навколо видання провідних інтелектуалів свого часу, що започаткувало традицію створення енциклопедій на основі експертного знання. Згодом цю практику розвинула британська *Encyclopaedia Britannica*, що стала взірцем систематизації всеосяжних знань про світ і закріпила за цим типом видань статус еталонного джерела достовірної інформації (Flanagin & Metzger, 2011). Відтоді таку модель творення енциклопедій, у якій підготовку контенту (написання, редагування, рецензування) здійснюють фахівці відповідних галузей, називають традиційною (класичною).

Поява *Wikipedia*, що стала можливою завдяки розвитку цифрових технологій і культури відкритого доступу до знань, розпочала новий, без перебільшення, революційний етап в історії енциклопедичної справи. У ній було реалізовано принцип колективної участі користувачів — енциклопедичні статті, іконографію створюють не експерти, а спільнота ентузіастів-волонтерів. Такий підхід, відомий як краудсорсингова модель (Mesgari et al, 2015), змінив не лише концептуальні засади підготовки енциклопедичного контенту. Вільний доступ до величезної кількості довідкової інформації суттєво трансформував світовий енциклопедичний ландшафт, поставивши перед традиційними енциклопедіями виклик збереження їх актуальності та довіри до них, але водночас ставши рушієм прогресивних змін у напрямі відкритості, інтерактивності й перманентного оновлення змісту (Jermen & Jesić, 2020; Попик, 2025), перетворивши їх фактично з історичних джерел на повноцінні цифрові медіа з актуальною та динамічно оновлюваною інформацією.

Нині формується третя модель — машинна (III-генеративна), у якій створення енциклопедичних статей покладено вже не на людину, а на системи генеративного штучного інтелекту (ґрунтуючись на вже наявних знаннях, алгоритми, мовляв, здатні не лише ефективно узагальнювати та систематизувати інформацію, а й формулювати її без впливу людського чинника, тобто без притаманної людині суб’єктивності, оцінкових суджень чи ідеологічних упереджень). Генеративний штучний інтелект від часу його появи застосовують у сфері енциклопедистики, проте не як самостійного автора енциклопедичних статей, а передусім як інструмент допомоги — для пошуку, узагальнення матеріалу та перевірки фактів (Sharma, 2024; Железняк, Іщенко, 2024). Натомість поява *Grokikipedia* засвідчує новий етап, що визначається переходом від людської до машинної енциклопедичної практики, коли автором текстів енциклопедії виступає алгоритм. Її розробники заявляють, що ця енциклопедія стане вдосконаленою версією *Wikipedia*, а її мета — “давати правду, лише правду і нічого крім правди” (Gold,

2025), і це, на їхню думку, можна досягти завдяки використанню штучного інтелекту. Якщо ця декларація відповідає дійсності, то, безсумнівно, треба очікувати великих змін в енциклопедичній справі. Та чи справді штучний інтелект може створити енциклопедію, що стане авторитетним джерелом достовірних знань?

Мета нашого дослідження — окреслити особливості онлайн-енциклопедії *Grokipedia* як альтернативи *Wikipedia* та отримати перші враження від неї як енциклопедичного ресурсу, тобто як джерела знань.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА

Дослідження має характер вибіркового аналізу. Його об'єктом обрано статтю "Ukraine" з *Grokipedia* (<https://grokipedia.com/page/Ukraine>) та однойменну статтю з *Wikipedia* (<https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine>); також залучено до аналізу статтю "Russia" з *Grokipedia* (<https://grokipedia.com/page/Russia>) для додаткової експертизи. Дата звернення до трьох статей — 28.10.2025. Тексти статей — англійською мовою (прикметно, що *Grokipedia* допіру є одномовною енциклопедією). Особливості *Grokipedia* описано шляхом зіставлення зазначених статей. Порівняльний аналіз дозволяє виокремити характерні риси структури, змісту та способу подання інформації *Grokipedia* на тлі іншої онлайн-енциклопедії.

Дослідження охоплює кілька взаємопов'язаних аспектів:

- структурно-композиційний рівень — особливості побудови текстів, їх обсяг, мовно-стильові характеристики та мультимедійний супровід;
- фактологічний рівень — зіставлення змістових збігів і розбіжностей, зокрема відмін у тлумаченні подій та явищ;
- наративно-ідеологічний рівень — порівняння історико-політичних інтерпретацій у трьох ключових тематичних вузлах:
 - опис доби Київської Русі (акценти, ступінь об'єктивності, можливі упередження);
 - висвітлення періоду відновлення незалежності України 1991 року (ціннісні наративи, інтерпретаційні рамки);
 - подання сучасної війни РФ проти України (характер наративу, джерельна обґрунтованість, наявність або відсутність елементів пропаганди тощо).

Обрана дослідницька схема ґрунтується на методичних підходах, апробованих у наших попередніх дослідженнях (Железняк, Іщенко, 2023). Отже, основний метод дослідження — порівняльний контент-аналіз із елементами критичного дискурс-аналізу, що дає змогу простежити не лише композиційні, мовні, стилістичні розбіжності, а й фактологічні відмінності та світоглядні стратегії у поданні знань. Саме такий підхід дає нам змогу отримати перші враження про епістемологічний профіль *Grokipedia* як енциклопедії, створеної штучним інтелектом.

РЕЗУЛЬТАТИ

Контент-аналіз (структурно-композиційний та фактологічний рівень)

Стаття у *Grokipedia* подає всебічний образ України, охоплюючи її історію, політику, економіку, географію та культуру. У ній простежено формування країни від стародавніх поселень та Київської Русі до відновлення незалежності у 1991 році після розпаду СРСР. Значну увагу приділено сучасній російсько-українській війні, її впливу на демографію, економічний спад, а також на виклики у сфері управління та боротьби

з корупцією. Описано фізичну географію України, її клімат, природні ресурси та багату культурну спадщину, зокрема літературу, мистецтво, архітектуру, а також акцентовано на особливостях мовної політики. Стаття має розгалужену аналітичну структуру, при цьому поєднує якості, притаманні енциклопедичному стилю, з рисами, властивими статичним звітам. Основний текст містить 17,8 тис. слів і структурований за тематичними розділами з підзаголовками. Характерною ознакою є висока щільність фактів і статистичних даних, численні цифрові показники і велика кількість посилань, що створює враження надійності (доказовості). У тексті використано покликання у квадратних дужках; у кінці — бібліографічний апарат, проте всі джерела подано лише у вигляді URL-адрес, тобто без зазначення автора, назви чи дати. Мова формальна й аналітична, з активним використанням термінології та складних синтаксичних конструкцій; тональність нейтрально-аналітична. Мультимедійний супровід (зображення, карти, схеми) відсутній.

Ще одна прикметна особливість нової енциклопедії — повна відсутність гіперпосилань на інші статті ресурсу. Це суттєво знижує внутрішню зв'язність видання, адже, як зазначають дослідники, мережева організація знань — один з визначальних етапів еволюції енциклопедій, що розпочався з перехресних посилань у виданні Дідро та д'Аламбера (van Ewijk, 2011, 206). Саме ці перехресні посилання змінили енциклопедію із “застиглого” дерева знань на динамічну мережу, що стимулює її розростання. У сучасних електронних енциклопедіях цю функцію виконують гіперпосилання, які “автоматично збагачують текст семантичними зв'язками” (Mihalcea & Csomai, 2007). Таким чином, гіперпосилання — це не просто навігаційне покращення, а фундаментальна риса сучасної онлайн-енциклопедії, що забезпечує впорядкування знань. Відсутність внутрішніх посилань у *Grokopedia* може бути наслідком як технічних обмежень алгоритму генерації контенту, що наразі не здатен формувати онтологічні зв'язки між статтями, так і тимчасовим явищем, пов'язаним із початковою стадією розвитку проєкту.

Стаття у *Wikipedia* так само містить широкий огляд історії, географії, політики та культури України. Текст підкреслює її статус другої за величиною країни в Європі, багату, але часто суперечливу історію, починаючи від ранніх слов'янських поселень, через період процвітання Київської Русі, до століть перебування під владою сусідніх імперій. Важливими темами є трагедія Голодомору, значні втрати під час Другої світової війни та відновлення незалежності у 1991 році з подальшим переходом до демократії, ускладненим постійною агресією з боку РФ, зокрема й анексію Криму та повномасштабне вторгнення 2022 року. Також висвітлено географічні особливості, економічні виклики (корупція), роль країни як важливого світового експортера зерна, а також її багата культурна спадщина та традиції, що зазнали впливу як сходу, так і заходу. Стаття має традиційну вікіпедійну, системно впорядковану структуру; поділена на розділи з підзаголовками. Її основний текст налічує 14 тис. слів та супроводжений мультимедійними матеріалами (карти, таблиці, ілюстрації, схеми). Містить розгалужену систему приміток і наприкінці — повний список джерел із докладними бібліографічними описами. Мова тексту формально-інформативна, невизначені чи спірні твердження позначаються через маркери (“потребує цитати”, “відсутня верифікація” тощо).

Отже, порівняння статей про Україну у двох онлайн-енциклопедіях засвідчує їхню структурну схожість за принципом побудови, тематичним охопленням і загальним типом подання матеріалу, однак виявляє відмінності на рівні фактології та інтерпретаційних стратегій. Обидва тексти відтворюють цілісний огляд держави — від історії та географії до сучасної політики й культури, — проте відмінні за методологічною

логікою: *Wikipedia* демонструє стандартизований енциклопедичний формат із чіткою структурою, системою посилань і мультимедійною підтримкою, тоді як *Grokikipedia* тягнє до аналітичного викладу з більшою насиченістю фактів і статистики, але з меншою прозорістю у верифікації наведеної інформації.

Дискурс-аналіз (наративно-ідеологічний рівень)

Обидві статті мають спільні наративи щодо витоків української державності, козацьких часів, культурного відродження XIX ст., суспільних травм XX ст. (Голодомор, репресії), консолідації ідентичності після 1991 року, посиленої подіями визвольного характеру 2014 і 2022 років. Відмінності ж фіксуємо передусім у ракурсах і наголосах. Продемонструємо це на прикладах, порівнюючи характер репрезентації знання про історичну зумовленість української ідентичності. Ця тема нерідко стає об'єктом політичних маніпуляцій, фактологічних викривлень і дезінформації, зокрема й у енциклопедичних виданнях. Так, науковці помічають неправдиві відомості про історію українського народу на сторінках англійського довідника *History: The Definitive Visual Guide*, у якому Київську Русь описано як частину історії Росії, а не України, до того ж сучасну війну РФ потрактовано як спеціальну військову операцію (Іщенко & Степаненко, 2024, с. 35).

Grokikipedia не заперечує української спадкоємності від Русі, але менше акцентує на її ексклюзивності для українців, надаючи перевагу поліетнічній і поліцентричній інтерпретації. Це відрізняється від підходів, де Русь подають виразніше як культурно-історичну тяглість саме України. Наприклад, за М. Грушевським, “Київська держава, право, культура були утвором одної народності, українсько-руської, і київський період перейшов не у володимиро-московський, з якого повинна вести свій родовід Московська держава й Російська імперія, а в галицько-волинський XIII ст., потім у литовсько-польський XIV–XVI ст.” (Грушевський, 2002, с. 78). До того ж ця енциклопедія етимологію топоніма “Ukraine” трактує як “прикордоння”, тобто містить семантику периферійності, яка ускладнює розуміння тяглості історії українства від центру — Києва як столиці Русі.

Якщо *Grokikipedia* підкреслює поліетнічний характер Русі (без чіткого протиставлення центру і периферії), то *Wikipedia* подає Русь як осередок східнослов'янської культури, одну з наймогутніших держав Європи, вихідною епохальною подією на землях Русі вважає хрещення 988 року, що задало православно-візантійський вектор, кодифікувало писемність (кирилична традиція) і сприяло формуванню літописання та правових норм. У такому контексті Київ постає як географічне й культурне ядро Русі (культура поширювалася з центру на периферію), через яке послідовно простежується інституційна й культурно-правова тяглість українських земель від доби Русі.

У підсумку маємо таке: *Grokikipedia* подає історію Русі в максимально узагальнених поліетнічних рамках; у межах статті про Україну це послаблює зв'язок між Руссю і українцями. *Wikipedia* в цьому сенсі краще сфокусована на українському вимірі, адже підкреслює роль Києва як центру східнослов'янської цивілізації та тяглість інституційно-культурної традиції — це й забезпечує прозорий зв'язок між Руссю і сучасною українською державністю.

Для глибшого аналізу досліджено статтю “Russia” з *Grokikipedia*, де так само є розділ про Київську Русь. *Grokikipedia* вибудовує для Росії значно чіткіший концепт спадкоємності: історію Київської Русі зображено як безперервну лінію, що природно веде до становлення Московського князівства, а згодом — Російської імперії. Ключовим етапом подано “відродження загальноруських претензій” у XIV ст., коли Москва

нібито перебрала функцію об'єднавчого центру східного християнства. Івана III поінтерпретовано як символ офіційного відновлення “єдиної Русі”, тоді як Іван IV легітимізує свою владу через ідею спадкоємності Візантії, сформульовану в концепті “Третього Риму”. Отже, *Grokipedia* формує беззаперечний ланцюг історичної тяглості “Київ → Москва → Петербург”, який фактично унеможливорює наратив про окрему українську лінію спадщини Русі, зводячи її до локального епізоду великої “російської цивілізації” (Россия).

Далі простежимо тлумачення новітнього періоду державотворення України. Обидві енциклопедії фіксують факт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року на тлі розпаду СРСР, але не вживають формули “відновлення незалежності” як прямої тяглості від УНР. При цьому у *Wikipedia* 1991 рік подано як логічний фінал радянського періоду з виразним зв'язком з подіями 1917–1921 років (УНР → УРСР → незалежність). У *Grokipedia* акцент зміщено на сучасну легітимацію: Декларацію незалежності підтвердив загальнонаціональний референдум, що дозволило відкинути радянсько-імперську номенклатуру та утверджувати суверенність нової політичної спільноти. Певні розбіжності різкіше проглядаються у висвітленні подій 2014 року: *Wikipedia* трактує Революцію Гідності як внутрішній демократичний злам і фіксує подальший західний курс України; *Grokipedia* подає ширший спектр інтерпретацій (тут і зовнішній вплив на Майдан, і взаємні претензії щодо Мінських домовленостей), розмиваючи ідейні засади боротьби українців, їхні прагнення суспільних змін.

Два тексти мають помітні відмінності в акцентах і деталізації щодо питання територіальної цілісності України, особливо стосовно статусу Криму. При цьому обидві енциклопедії однозначно розглядають окупацію та анексію Криму Росією як факт, що порушує територіальну цілісність України. *Grokipedia* поєднує правову оцінку з додаванням спірних елементів: відтворює російські аргументи (“захист росіян”, “історичні претензії”), подає дані так званого референдуму, але паралельно вказує на відсутність міжнародних спостерігачів, методологічні вади та його невідповідність Конституції України. Такий “плюралістичний” спосіб викладу інформації, очевидно, зумовлений прагненням всебічності й балансу точок зору, однак це надає тексту й ідеологічної упередженості чи принаймні інформаційного засмічення, що розмиває чіткість правової точки зору у висвітленні питання. *Wikipedia* діє економніше й категоричніше: кваліфікує дії РФ як “незаконну окупацію та анексію”, спирається на міжнародне право та позиції міжнародних інституцій, коротко фіксує роль “зелених чоловічків” і не вживає спірні цифри чи російську систему аргументацій. Такий підхід дає змогу уникнути зайвої інформації і посилити однозначність правової оцінки (зокрема й у контексті порушення Будапештського меморандуму).

Особливості висвітлення питання війни РФ проти України простежимо, порівнюючи статті *Grokipedia* “Russia” та “Ukraine”. У статті про Росію війну описано як захисну операцію, спрямовану на запобігання “розширенню НАТО” та “загрозі з боку Заходу”, тоді як події Євромайдану потлумачено як “неконституційний переворот”. Така інтерпретація виправдовує війну як оборонну реакцію. Натомість у статті про Україну війну визначено як неспровоковану агресію РФ. Стаття про Росію апелює в контексті захисту “російськомовного населення” до потреби “демилітаризації та денацифікації” України. Український же наратив розкриває ці формули як пропагандистські претексти, підкреслюючи, що вони слугують прикриттям для спроб знищити українську державність і нав'язати неоімперський контроль. Перша стаття наголошує на “економічній стійкості РФ” і “успішних наступках” 2025 року, тоді як друга — сфоку-

сована на гуманітарних наслідках, масштабних руйнуваннях, втраті населення та залежності від міжнародної допомоги. Спільним для обох є визнання того, що війна триває як боротьба на виснаження.

Отже, порівняння *Grokikipedia* з *Wikipedia* дає змогу зауважити, що нова енциклопедія схиляється до узагальнених формулювань і ширшого спектру тлумачень подій та явищ, часто невинувато подаючи нібито альтернативні точки зору (завдяки цьому фактологічна щільність у статті зростає); але за рахунок цього вона є менш послідовна у наведенні фактів та вибудуванні цілісного знання. Адже знання — це не просто механічна сума фактів і різних тлумачень, воно потребує впорядкування, узгодженості та наукової логіки, утворюючи цілісну картину світу. *Wikipedia* ж оперує чіткішими визначеннями, релевантними інтерпретаціями (оперує лише тими точками зору, що дійсно заслуговують на увагу), систематичними посиланнями та єдиними стандартами оформлення, що забезпечує вищу точність, надійність інформації і її системність.

Порівняння двох статей з *Grokikipedia*, що тематично перетинаються, ще більше увиразнює протистояння в цій енциклопедії різних точок зору, загальну непослідовність у трактуванні історичних подій, явищ, фактів. На прикладі аналізу трактування російсько-української війни чітко бачимо, що в різних статтях представлено різні наративи, орієнтовані на ту чи іншу країну, без спроб їх синтезувати та вивести єдину незалежну точку зору. Можна сказати, що в такий спосіб енциклопедія прагне досягнути формальної нейтральності (адже не відстоює послідовно ту чи іншу позицію, а генерує в конкретному місці найбільш прийнятну, тобто вдається до політики світоглядного чи ідеологічного пріоритету), проте це значно зменшує евристичний потенціал видання, оскільки втрачається пізнавальна чіткість ресурсу — у наведеному прикладі маємо, зокрема, розмивання відповідальності сторін за війну, нівелювання морально-правової асиметрії між агресором і жертвою. Забезпечити обрану позицію енциклопедії дозволяє обшир джерел інформації, адже будь-яку точку зору можна підкріпити посиланням на ті чи інші видання. Цю рису *Grokikipedia* помічаємо не лише в межах українсько-російської проблематики: аналогічні тенденції простежено й у ширшому емпіричному аналізі, проведеному Friedman і Mantzarlis (2025) на основі порівняння повного корпусу статей *Grokikipedia* та англомовної *Wikipedia*.

Побіжний огляд джерел у статті *Grokikipedia* “Russia” та “Ukraine” це підтверджує: у висвітленні спільних тем у статтях використано різні джерела (загалом у кожній статті бібліографічний перелік перевищує 400 позицій). Водночас привертає увагу деякий показовий їх розподіл: у статті про Україну фіксуємо 35 джерел з українськими доменами (.ua) і лише 4 з російськими (.ru), тоді як у статті про Росію, навпаки, 43 джерела з доменом .ru і лише 4 з .ua. Така рівність (по 4 джерела “з іншого боку”) може бути не випадковою: доречно припустити, що алгоритм автоматично додає мінімальну кількість джерел конфронтаційної точки зору, щоб створити видимість об’єктивного опису. Оскільки бібліографічний апарат статей значно ширший, його подальше наукове дослідження видається перспективним. Особливо це стосується статті про Росію, джерельна база якої може послугувати цінним матеріалом для аналізу російських пропагандистських наративів у виданнях країн Європи та США. Онлайн-енциклопедії, що з розвитком комп’ютерних технологій стають дедалі різноманітнішими за формами й змістом, все ще “продовжують виконувати роль джерела, де можна не лише шукати ту чи іншу інформацію, а й перевіряти різноманітні відомості на правдивість, достовірність” (Tereszkiewicz, 2010, с. 41). У цьому контексті *Wikipedia* видається органічним продовженням класичної енциклопедичної традиції

(хоча, при цьому, вона різко відрізняється від них настільки, що, за деякими визначеннями, є радше квазіенциклопедією, ніж енциклопедією — Железняк, 2020, с. 16), тоді як *Grokopedia*, незважаючи на технологічну інноваційність і потенційно конкурентну якість, поки що сприймається як експериментальна платформа, на якій перевіряють нові підходи до організації енциклопедичного знання. “У часи дезінформації енциклопедії забезпечують когнітивну стійкість — тобто здатність суспільства відрізняти факти від маніпуляцій, зберігаючи мовну й культурну спадщину” (Bentzen, 2023, с. 143). Тому особливої ваги сьогодні набувають саме професійні онлайн-енциклопедії, підготовлені експертами у відповідних галузях знань. Такі ресурси, як *Encyclopædia Britannica*, *Store Norske Leksikon*, *Enciclopedia Treccani (Italiana)* та інші національні й універсальні енциклопедії, є найбільш надійними орієнтирами в інформаційному просторі, нині вони, за словами N. Bentzen, — “елементи інфраструктури знань, без яких неможливо підтримувати інформаційну безпеку демократій” (2023, с. 146).

ВИСНОВКИ

Технологічні інновації у сфері енциклопедистики самі по собі ще не забезпечують підвищення якості й надійності представлення знань. На це впливають передусім високі редакційні стандарти, наявність системи перевірки фактів та послідовність наукових підходів у відборі та представленні інформації. Повне покладання цих завдань на штучний інтелект може дати ефект автоматизації, але навряд чи забезпечить глибину, точність і відповідальність, необхідні для справжньої енциклопедичної роботи.

Наш аналіз статті “Ukraine” в *Grokopedia* у порівнянні з однойменною статтею *Wikipedia* не виявляє її переваг. Навпаки, проєкт *Grokopedia*, створений із застосуванням штучного інтелекту, наразі, на наш погляд, демонструє нижчу якість методологічного опрацювання матеріалу. Використані підходи свідчать про брак чітких редакційних стандартів, прозорих процедур перевірки достовірності та належного контролю якості контенту.

У нашому дослідженні стаття з *Grokopedia* продемонструвала ширший плюралізм інтерпретацій подій чи фактів. Проте за відсутності чітких критеріїв добору точок зору така багатоголосність може мати радше дезорієнтуючий ефект, ускладнюючи розрізнення між перевіреними фактами та їх інтерпретаціями. Вміщення суперечливих або маргінальних позицій під гаслом “всебічності” розмиває межі між знанням і думкою, знижуючи евристичну чіткість тексту. В умовах інформаційної турбулентності спосіб подання історичних сюжетів набуває не лише пізнавального, а й суспільно-політичного значення: різниця між лаконічним правовим трактуванням і згадкою різних оцінок перетворюється з технічного вибору на питання ціннісного підходу до правди й відповідальності, де важлива позиція людини (експерта).

Результати порівняння статей *Grokopedia* “Russia” та “Ukraine” свідчать, що редакційна модель цього ресурсу побудована на принципі співіснування окремих національних дискурсів, а не на формуванні узгодженого енциклопедичного бачення. У ній фіксуємо паралельне існування несумісних інтерпретацій (як щодо спадкоємності Київської Русі, так і стосовно причин та природи російсько-української війни). Ця ситуація демонструє не інтеграцію об’єктивних знань про дві країни, а зібрання національних оповідей, де кожна з них побудована на власних світоглядних пріоритетах та системі обґрунтувань.

Відсутність чітко описаної редакційної моделі та атрибуції авторства потенційно знижує довіру до текстів. У *Wikipedia*, натомість, анонімність авторів урівноважується відкритою інфраструктурою публічної перевірки: кожна зміна фіксується, обговорюється й за потреби коригується спільнотою. Завдяки цьому формується колективна відповідальність і прозорий механізм саморегуляції. *Grokikipedia*, позбавлена подібних процедур фіксації та верифікації, наразі не пропонує інструментів, що б забезпечували необхідний рівень довіри й контролю за змістом.

Класична енциклопедична традиція, що ґрунтується на формалізованості, перевірюваності та системності, залишається ключовою умовою культурно-інформаційної безпеки суспільства. Нові форми енциклопедичного знання можуть дати істотний ефект лише тоді, коли спрямовані на вдосконалення базових принципів достовірності, нейтральності та відповідальності. Інакше кажучи, цифрова трансформація має поєднувати інноваційні засоби з чіткими епістемологічними орієнтирами, без яких складно зберегти довіру до енциклопедичного знання.

Отже, у нинішньому вигляді *Grokikipedia* з точки зору поширення знань соціогуманітарного характеру не демонструє суттєвих змін чи концептуальних нововведень, які б вирізняли її серед уже наявних енциклопедичних платформ. Радше вона справляє враження спроби впливових структур створити власний проєкт — *альтернативу* тим ресурсам, які вже ефективно функціонують у відкритому просторі знань. З іншого боку, вже зараз стає зрозуміло, що штучний інтелект має значно вищий потенціал у сферах, де знання мають формалізований і перевірюваний характер — у точних, природничих і технічних науках. У цих галузях переважають сталі дефініції, вимірювані параметри та однозначні результати, тож алгоритмічне узагальнення не потребує інтерпретацій і світоглядних уточнень. Саме тут машинна енциклопедистика може стати ефективним інструментом автоматичного оновлення, структурування фактів, систематизації знань.

ЛІТЕРАТУРА

Грушевський, М. С. (2002). *Твори* (т. 1). Львів: Світ.

Железняк, М. (2017). Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави. *Енциклопедичний вісник України*, 8–9, 7–21. <https://doi.org/10.37068/evu.8-9.1>.

Железняк, М., Іщенко, О. (2023). Україна в “Енциклопедії” Д. Дідро і Ж. Д’аламбера 18 ст. У кн. О. Новікова, У. Швайгер (ред.), *Діалог мов — діалог культур. Україна і світ: збірник інтернет-конференції з україністики* (с. 352–362). Мюнхен: Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7599845>

Железняк, М., Іщенко, О. (2024). Про деякі перспективи застосування штучного інтелекту в енциклопедистичі. *Енциклопедичний вісник України*, 16, 1–12. <https://doi.org/10.37068/evu.16.4>

Іщенко, О., Степаненко, М. (2024). *Українська енциклопедистика в соціокомунікативних викликах сучасності* (М. Железняк, ред.). Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.37068/b/9786171402430>

Попик, В. (2025). Енциклопедії в епоху змін. *Бібліотечний вісник*, 3, 152–157.

Bentzen, N. (2023). Knowledge supply chains in an age of truth decay: The role of encyclopedias. *Studia Lexicographica*, 17(32), 143–152. <https://doi.org/10.33604/sl.17.32.5>

- Chandonnet, H. (2025, October 29). Grokipedia vs. Wikipedia: See how Elon Musk's encyclopedia describes 5 hot-button topics. *Business Insider*.
<https://www.businessinsider.com/grokipedia-vs-wikipedia-differences-compared-elon-musk-2025-10>
- Flanagin, A. J., & Metzger, M. J. (2011). From Encyclopædia Britannica to wikipedia: Generational differences in the perceived credibility of online encyclopedia information. *Information, Communication & Society*, 14(3), 355–374.
<https://doi.org/10.1080/1369118X.2010.542823>
- Gold, H. (2025, October 29). Elon Musk launches his version of Wikipedia. *CNN*.
<https://edition.cnn.com/2025/10/28/tech/elon-musk-launches-grokipedia-wikipedia>
- Jermen, N., & Jecić, Z. (2020). Towards a New Concept of Open Access Online Encyclopaedia: A Case Study from Croatia. *ELPUB 2020 24th International Conference on Electronic Publishing*, Doha, Qatar.
<https://doi.org/10.4000/proceedings.elpub.2020.5>
- Mesgari, M., Okoli, C., Mehdi, M., Nielsen, F. Å., & Lanamäki, A. (2015). “The sum of all human knowledge”: A systematic review of scholarly research on Wikipedia content. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(2), 219–245.
<https://doi.org/10.1002/asi.23172>
- Michael, C. (2025, October 29). Elon Musk launches encyclopedia ‘fact-checked’ by AI and aligning with rightwing views. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/technology/2025/oct/28/elon-musk-grokipedia>
- Mihalcea, R., & Csomai, A. (2007). Wikify!: Linking documents to encyclopedic knowledge. In *Proceedings of the 16th ACM Conference on Information and Knowledge Management (CIKM'07)* (pp. 233–242). Association for Computing Machinery.
<https://doi.org/10.1145/1321440.1321475>
- Perović, S. (2011). Wikipedia versus the Eighteenth-Century Encyclopédie: A Comparative Analysis. *Journal of the History of Ideas*, 72(3), 425–444.
- Sharma, A., Li, G., Tariq, H., Aliabadi, D. A., Liang, C. J., Omar, A. Y., Dhanvanthry, N., & Ng, J. Y. (2024). Introducing a novel research education initiative: the URNCST Journal Artificial Intelligence-Assisted Encyclopedia Entry Initiative. *Undergraduate Research in Natural and Clinical Science and Technology Journal*, 8(10), 1–5. <https://doi.org/10.26685/urncst.749>
- Tereszkiewicz, A. (2024). *Genre analysis of online encyclopedias. The case of Wikipedia*. Jagiellonian University Press. <https://doi.org/10.4467/K8067.35/10.10.1484>
- Triedman, H., & Mantzarlis, A. (2025). What did Elon change? A comprehensive analysis of Grokipedia. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2511.09685>
- Van Ewijk, P. (2011). Encyclopedia, network, Hypertext, database: The continuing relevance of Encyclopedic Narrative and Encyclopedic novel as generic designations. *Genre*, 44(2), 205–222. <https://doi.org/10.1215/00166928-1260205>
- Wilson, C. R. (2006). Encyclopedia making is a slow, deliberate process. *Southern Register*, 1, 2–2. <https://egrove.olemiss.edu/southernregister/63>

Groklopedia: the birth of machine encyclopedism

Oleksandr Ishchenko

Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-8910-111X

Email: ishchenko@nas.gov.ua

Abstract

This article examines *Groklopedia*, a new online encyclopedia created by xAI under the leadership of Elon Musk. Unlike traditional encyclopedias based on expert editing (e.g., *Encyclopaedia Britannica*) or crowdsourced collaboration (*Wikipedia*), *Groklopedia* generates its content entirely through the artificial intelligence system *Grok*. The study is based on a comparative analysis of the *Ukraine* articles in *Groklopedia* and *Wikipedia* (as of October 28, 2025). Methods of content analysis and critical discourse analysis are employed to identify structural, factual, and ideological features of AI-generated text. *Groklopedia* demonstrates a somewhat simplified and more generalized manner of presenting material, although overall both articles appear quite similar in terms of knowledge coverage and textual organization. The key differences lie primarily in the emphasis and interpretation of facts. Technological innovation, without adequate epistemological and editorial standards, does not ensure knowledge quality — this becomes particularly evident in cases of *Groklopedia*'s unjustified symmetrization of perspectives on historical events, where the pursuit of “balance” replaces the criteria of factual accuracy and scholarly rigor. In its current form, *Groklopedia* represents an experimental attempt to apply artificial intelligence in encyclopedic practice rather than a fully-fledged alternative to *Wikipedia*.

Keywords

Groklopedia, Wikipedia, content analysis, discourse analysis, Ukrainian identity.

REFERENCES

- Bentzen, N. (2023). Knowledge supply chains in an age of truth decay: The role of encyclopedias. *Studia Lexicographica*, 17(32), 143–152. <https://doi.org/10.33604/sl.17.32.5>
- Chandonnet, H. (2025, October 29). Groklopedia vs. Wikipedia: See how Elon Musk's encyclopedia describes 5 hot-button topics. *Business Insider*. <https://www.businessinsider.com/groklopedia-vs-wikipedia-differences-compared-elon-musk-2025-10>
- Flanagin, A. J., & Metzger, M. J. (2011). From Encyclopædia Britannica to wikipedia: Generational differences in the perceived credibility of online encyclopedia information. *Information, Communication & Society*, 14(3), 355–374. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2010.542823>
- Gold, H. (2025, October 29). Elon Musk launches his version of Wikipedia. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2025/10/28/tech/elon-musk-launches-groklopedia-wikipedia>
- Hrushevsky, M. S. (2002). *Tvory* (vol. 1). Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Ishchenko, O., & Stepanenko, M. (2024). *Ukrainian encyclopedias in current socio-communicative challenges* (M. Zhelezniak, Ed.). Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. <https://doi.org/10.37068/b/9786171402430> [in Ukrainian].

- Jermen, N., & Jecić, Z. (2020). Towards a New Concept of Open Access Online Encyclopaedia: A Case Study from Croatia. *ELPUB 2020 24th International Conference on Electronic Publishing*, Doha, Qatar. <https://doi.org/10.4000/proceedings.elpub.2020.5>
- Mesgari, M., Okoli, C., Mehdi, M., Nielsen, F. Å., & Lanamäki, A. (2015). “The sum of all human knowledge”: A systematic review of scholarly research on Wikipedia content. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(2), 219–245. <https://doi.org/10.1002/asi.23172>
- Michael, C. (2025, October 29). Elon Musk launches encyclopedia ‘fact-checked’ by AI and aligning with rightwing views. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2025/oct/28/elon-musk-grokikipedia>
- Mihalcea, R., & Csomai, A. (2007). Wikify!: Linking documents to encyclopedic knowledge. In *Proceedings of the 16th ACM Conference on Information and Knowledge Management (CIKM'07)* (pp. 233–242). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/1321440.1321475>
- Perović, S. (2011). Wikipedia versus the Eighteenth-Century Encyclopédie: A Comparative Analysis. *Journal of the History of Ideas*, 72(3), 425–444.
- Popyk, V. (2025). Encyclopedias in the Age of Change. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, 152–157 [in Ukrainian].
- Sharma, A., Li, G., Tariq, H., Aliabadi, D. A., Liang, C. J., Omar, A. Y., Dhanvanthry, N., & Ng, J. Y. (2024). Introducing a novel research education initiative: the URNCST Journal Artificial Intelligence-Assisted Encyclopedia Entry Initiative. *Undergraduate Research in Natural and Clinical Science and Technology Journal*, 8(10), 1–5. <https://doi.org/10.26685/urncst.749>
- Tereszkiewicz, A. (2024). *Genre analysis of online encyclopedias. The case of Wikipedia*. Jagiellonian University Press. <https://doi.org/10.4467/K8067.35/10.10.1484>
- Triedman, H., & Mantzarlis, A. (2025). What did Elon change? A comprehensive analysis of Grokipedia. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2511.09685>
- Van Ewijk, P. (2011). Encyclopedia, network, Hypertext, database: The continuing relevance of Encyclopedic Narrative and Encyclopedic novel as generic designations. *Genre*, 44(2), 205–222. <https://doi.org/10.1215/00166928-1260205>
- Wilson, C. R. (2006). Encyclopedia making is a slow, deliberate process. *Southern Register*, 1, 2–2. <https://egrove.olemiss.edu/southernregister/63>
- Železnjak, M., & Išchenko, O. (2023). Ukraine in the Encyclopedia of D. Diderot and J. d'Alembert from the 18th century In O. Novikova, U. Schweier (Eds.), *Dialog der Sprachen — Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht. Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik* (pp. 352–362). München: UB Ludwig-Maximilians. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7599845> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M. (2017). Ukrainian online encyclopedias: development trends and place in the information space of our state. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 8–9, 7–21. <https://doi.org/10.37068/evu.8-9.1> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M., & Ishchenko, O. (2024). Some perspectives on the application of artificial intelligence in encyclopedias. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 16, 1–12. <https://doi.org/10.37068/evu.16.4> [in Ukrainian].